

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2024

3/1-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

3/1-сан 2024

март

Шөлкемлестіріушілер:

*Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Улфат МАҲҚАМОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Сапардурды АБАЕВ	Сафо МАТЧОН
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Шукурилло МАРДОНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Камаладин МАТЯКУБОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Раъно ОРИПОВА
Интизар АБДИРИМОВА	Бахтиёр РАХИМОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Фуркат РАЖАБОВ
Марифжон АХМЕДОВ	Светлана СМИРНОВА (Москва, Россия)
Умида БАҲАДИРОВА	Дилшода САПАРБАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Феруза САПАЕВА
Ботир БОЙМЕТОВ	Зайниддин САНАҚУЛОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Қаххор ТУРСУНОВ
Шахло БОТИРОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Нурзода ТОШЕВА
Асқар ДЖУМАШЕВ	Қуанишбек ТУРЕКЕЕВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Тажибай УТЕБАЕВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Холбой ИБРАГИМОВ	Амангелди КАМАЛОВ
Шохида ИСТАМОВА	Вохид КАРАЕВ
Умида ИБРАГИМОВА	Гулмира ҚАРЛЫБАЕВА
Лола ИСРОИЛОВА	Ризамат ШОДИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Асқарбай НИЯЗОВ	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Сабит НУРЖАНОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Захия НАРИМБЕТОВА	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
	Гавхар ЭШЧАНОВА
	Қонысбай ЮСУПОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХАМ АДЕБИЯТ

Тилеумуратова Г.Т. Қорақалпоқ адабиётин ўқитишда халқ оғзаки ижодидадан фойдаланиш усуллари	9
Aytbayev D.T. Ergash gapli qo'shma gaplarda diktum va modusning ifodalanishi	13
Mamarizayeva F.Z. Tarjimada badiiy asar uslubini saqlashning turli strategiyalari va bu jarayonning o'ziga xosligi (S.Ahmadning "Jimjitlik" asari misolida)	17
Qurbonova D.A. Neyrolingvistikaning fan sifatidagi ahamiyati	22
Odiljonova K.A. Leksikologiya hamda uni o'qitishga doir o'quv materiallari mazmuni hamda o'quvchilarda leksik kompetentlikni shakllantirish hamda so'zdan foydalana olishning mavjud ahvoli	27
Sultonkulov O.J. Zamonaviy tilshunoslikda "Vaqt" konseptini pragmatik jihatdan o'rganish masalalari	34
Еркибаева Г.Г., Турсуналиева Г.Б., Абдикаримов А. Фразеологические словари и фразеологическая компетенция	39
Otabayev M. N. The role of games in teaching English	45
Majidova G. Strategies for developing students' critical thinking skills in teaching foreign languages	49

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Turumbetova A. Oqiw sabaqlaridan tisqari dogerek jumislarin otkeriw metodikasi	54
Temirbekova A.O., Saribaeva B. Jahn talim sistemasinda - talim	63
Тулишов Ғ. Талабаларда креативлики баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари	67
Ismadiyarova U.A. Ma'naviy-ahloqiy tarbiya mexanizmlarini etnopsixologik qadriyatlar asosida takomillashtirish	73
Юсупов С. С. Таълим-тарбия тизимини бошқарувида раҳбарлик ва ташкилотчилик фаолиятининг педагогик асослари	80
Абдурахимов Қ.А. Тафаккур жараёнига айтиб туришларнинг таъсири ва роли	89
Рўзиматов Э.Й., Рўзиматов Э.Э. Замонавий ўқитувчи-келажак бунёдкори	99
Turdiqulova N.T. Kasbiy kompetentlikni shakllantirish jarayonida xorijiy tajribalardan foydalanishning samaradorligi	103
Хамрокулова Ш.Э. Даволаш педагогикасининг фан сифатида ривожланиши	113
Содиқов У., Жўраев А. Масалаларни ечишда ўқувчиларда математик моделлаштириш кўникмаларини шакллантириш	120
Абдуллаева Г.А. Маънавий тарбияни миқдорий хусусиятлари	125
Хайдарова Х.Р. Ёшлардаги ахборот-виртуал саводхонликини ривожлантиришда рақамли медианинг роли	130
Хамрокулова Ш.Э. Экологик тарбия механизмларини такомиллаштиришнинг методологик асослари	135
Худайназаров Т.А. Талабалар ўқув фаолияти самарадорлигини таъминлашда рағбат ва жазо феноменларининг роли	141
Ахрарова З.Б. Маънавий - ахлоқий тарбия жараёнларида Маҳмудхўжа Бехбудийнинг ижтимоий – педагогик меросидан фойдаланиш	148
Jumabaev A.D. Axloqiy ta'limda qo'llaniladigan usullar va texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari	154
Xushbaqov D. Q., Sodiqov U. J. Talabalarda mental dunyoqarashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	163
Sultansaidova M.A. Xorijiy tajribalar asosida bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish	170
Абдурахимова Д.А. Интегратив ёндашув асосида бўлажак офицерларнинг ахлоқий-руҳий, жанговар компетентлигини ривожлантиришда маънавий маданиятнинг роли	175
Mirzayev Sh.T. Harbiy ta'lim fakultetlari talabalarining innovatsion fikrlashlarini rivojlantirish omillari	182

Urozo F.I. O'quvchilarni milliy o'zlikni anglash kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	188
Normurotova A. Tabiiy fanlarni o'qitish mexanizmlarini integrativ yondashuv asosida takomillashtirish	194
Muxtarova L.A. Jahon ilm-fanida ekologik xavfsizlik muammolarini o'rganish tendensiyalari	201
Sapayev U.A. Ta'lim jarayonida talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash mexanizmlarini yaratish zarurati va uni jamiyatni rivojlanishidagi ahamiyati	209
Ibadullayev Q.M. O'zgaruvchan dunyoda psixologik-pedagogika fanining o'zgarishi	213
Teshabayeva Z.S. Ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida mustaqil ta'lim loyihalari orqali talabalarning kasbiy mahoratlarini shakllantirish	219
Shodiyeva G.X. Ijtimoiy-gumanitar fanlarga oid darsliklarning o'qitilish jarayonini o'rganishning pedagogik mazmuni	222
Ruzmetova M.A. Bo'lajak pedagogning kasbiy kompetentsiyasi tushunchasining mazmun va mohiyati	227
Исманова М.А. Талабаларда касбий-креатив кўникмаларни шакллантиришнинг ривожлантириш йўллари	232
Saidqulova G.O. Yangi O'zbekiston sharoitida ta'lim muassasalari rahbarining jamoada axloqiy muhitni shakllantirishdagi pedagogik yondashuvi	239
Abdumannopov M. I. Talabalarni pedagogik faoliyatga tayyorlashda e-assessmentning pedagogik-psixologik jihatlari	242
Xolmatova S.K. Kredit-modul tizimi bo'yicha ta'lim olayotgan talabalarning mustaqil ishini tashkil etish	247
Axmadaliyev S.Y. Ta'lim va tarbiya uzluksizligini amalga oshirishning elektron resurslari	252
Бабашев Ф.А. Новые возможности в PR-продвижении высших образовательных организаций в Узбекистане: состояние, перспективы развития	255
Кадыркулов Е. Актуальные вопросы современной психологии	259
Shodmonov Sh.A. The impact of digitalization of education on contemporary pedagogy	263
Mominova G. Pedagogical conditions for the organization of home education for students with disabilities	269

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Овлақулов Н.А. Ҳукумат ва фуқаролар ўртасидаги муносабатларни мувозанатлаштирида оммавий ахборот воситаларининг ўрни	274
Уралова Р.М. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон миллий университети асосий кутубхонасининг иккинчи жаҳон уруши йилларидаги фаолияти	278
Рустемов А.Т. Умумтаълим мактаб ўқувчиларида толерантлик маданиятини шакллантиришда ота-оналар ва ўқитувчиларнинг роли	284

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Xojanazarova R.M., Bazarbaeva S.K., Ametova U.SH., Tanirbergenova S. Oliy o'quv yurtlarida kvant mexanika kursini o'qitishda izchillik va uzluksizlik tamoyillarini qo'llanishning nazariy asoslari	288
Muslimova Yu.Ch. Umumiy astronomiya kursida "gravitatsion to'liqlar" mavzusini o'qitish	296
Muslimova Yu.Ch. Pedagogika universitetida astronomiyani o'qitishni takomillashtirish	301
Hakimov B. M. Geogebra yordamida tasvirlarni modelashtirish	306
Tursunov Q.Sh., Murodillayeva M. A. Neft gaz kimyo sanoati texnologiyasi ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy mobillikni shakllantirish muammolari	311
Давронов Ш.Р., Муродова У.М. Анализ стандартов и протоколов в сфере интернета вещей усовершенствование модели передачи данных	319

Орлова Т.А. Иммерсивные технологии - как средство развивающего аспекта в обучении астрономии студентов педагогических вузов	329
Mamatoxunov Yo.A. Integration of modern technologies into the educational process: analysing the impact on learning outcomes in physics	336

БАСЛАЎШИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТЎРБИЯ

Ixlasov I. Baslawish klasslarda lingvistikaliq kompetensiyağa tiykarlangan qatnaslardi qalıplestirivde kompetensiyanıń mazmun hám mánisi	342
Xurvalieva T.L. Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional zo'riqishning kelib chiqish sabablari va uning yechimlari	346
Narimbayeva L.K. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish	350
Shanasirova Z.Y. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining boshqaruv jarayonini takomillashtirishda pedagogik mahorat ko'nikmalarini rivojlantirish	355
Nosirova R. X. Steam ta'lim texnologiyalari, maktabgacha ta'limni rivojlantirishning innovatsion yo'nalishi sifatida	359
Abdullayev A.A. Boshlang'ich sinf jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash xususiyatlari	363
O'razaliyeva S. T. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisiga qo'yiladigan zamonaviy pedagogik va kasbiy talablar	366
Davletmuratova E., Orazbaeva G. O'quvchi yoshlarni vatanparvarlik tuygusini tarbiyalashda xalq pedagogikasining ahamiyati	370
Azamatova D. Sh. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin faoliyatining turlari	374
Maripova N.X. Maktabgacha yoshdagi bolalarning hissiy holatiga o'yinlarning ta'siri	378
Xidoyatova N.A. Ta'limni modernizatsiyalash sharoitida maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruv jarayonini takomillashtirish	381
Achilova M. S. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonini takomillashtirishning pedagogik asoslari	386
Mutalova D. A. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik kreativlik va kasbiy kompetensiyani shakllantirish	391
Kasimova N. D., Tojiddinova Z. O'smir - o'quvchilarni kompyuter o'yinlari vositasi yordamida ta'lim sifatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlar	395
Tursunboyeva M. D. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarida ma'naviy sifatlarini tarbiyalash	402
Abduraximov D.D. Milliy harakatli o'ynlar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarini ahloqiy tarbiyalash	406
G'anixo'jayev A.Sh. Aqliy va jismoniy salomatlikning bog'liqligi	410
Muratova M.O. Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati	413
Babiyeva D.R., Ochilova X.Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy moslashuvning zaruriyati	418
Ergasheva B.Z. Modernizatsiyalash sharoitida oliy ta'lim tashkilotlarining bo'lajak tarbiyachilarini kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning pedagogik muammolari	423
Eshmamatova S.T. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarda psixologik moslashuvchanlik mexanizmlarini takomillashtirish	426
Buriyeva A.N. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta'limiy o'yinlarning didaktik ta'minotini yaratishga oid turli yondoshuvlar	429
Ilyosboyev S.B. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish yo'llari	434
Aybotayeva M.X. Maktabgacha ta'limda qo'llaniladigan o'yinlarni tashkil etish yo'llari	438
Eshboyeva D.D. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish	442
Adilbaeva G.Y. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya	446
Adilbaeva G.Y. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tabiat bilan tanishtirish xilma-xil shakllari	452

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Achilova M. S.

p.f.f.d (PhD)

CHDPU "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrası dotsenti

Tayanch soʻzlar: boshqaruv tizimi, menejment, pedagog, metod, maktab, tadqiqot, qonun.

Ключевые слова: система управления, менеджмент, педагог, метод, школа, исследование, право.

Key words: management system, management, educator, method, school, research, law.

Jahonda pedagogika sohasining axborot va innovatsion texnologiyalar asosida keng koʻlamda rivojlanishi taʼlimni raqamlashtirishni, samaradorlikni tezkor diagnostika qilishga erishish, sifatni boshqarish paradigmasini zamon talablariga mos holda joriy etishga oid tadqiqotlarning tizimli amalga oshirilishini takozo etmoqda. BMT ning 2030-yilgacha xalqaro taʼlim konsepsiyasida "taʼlim oluvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, hamkorlik qobiliyatlari va oʻrganishga qiziqishlarini kuchaytirish" kabi vazifalar uz aksini topgan. Xususan, innovatsion taʼlim sharoitida umumiy urta taʼlim tizimida boshqaruvning modernizatsion mexanizmlarini rivojlantirish, menejmentning zamonaviy texnologiyalari orqali sifat va samaradorlikni monitoring qilishning intensiv baxolash instrumentlari xamda strategiyalarini joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmokda.

Kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va maʼnaviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash bilan uzviy bogʻliq boʻlgan uzluksiz taʼlim tizimi orqali har tomonlama rivojlangan barkamol shaxsni shakllantirishni nazarda tutgan holda taʼlim oluvchilarda bilim olishga va yangiliklarni puxta oʻzlashtirishga ehtiyojni, asosiy oʻquv ilmiy va umummadaniy bilimlarni, milliy va umumbashariy qadriyatlarga asoslangan maʼnaviy-axloqiy fazilatlarini, ijodiy fikrlash, atrof-muhitga ongli munosabatda boʻlish koʻnikmalarini

shakllantirishni uzluksiz ta'lim jarayonlarining asosiy vazifalari sifatida belgilab berdi.

Bugungi kunda O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, huquqiy madaniy-ma'rifiy sohalarda katta ahamiyatga ega bo'lgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Barpo etilayotgan yangi bozor munosabatlariga asoslangan demokratik, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati insonlarning jamiyat hayotiga, mehnatga bo'lgan munosabatlarini tubdan o'zgartirishini talab etadi. Endilikda har bir kishi o'zgalarga emas, balki shaxsan o'zining imkoniyatlariga, qobiliyati va iste'dodiga tayanishi, shulardan kelib chiqib yashashi kerak.

Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish esa maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshlanadi. Maktab boshqaruv tizimini isloh etmasdan turib maktabdagi ta'lim muhitini o'zgartirib bo'lmaydi. Shu sababli hozirgi kunda maktablar boshqaruv tizimiga ilg'or xorijiy boshqaruv modellarini milliy manfaatlardan kelib chiqib qo'llash orqali zamonaviy maktab modelini yaratish mumkin. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning eng muhim yo'nalishi bu tizimni boshqarish modelini o'zgartirishdir. Bevosita maqsad ta'lim siyosatining barcha subyektlarining vakolatlari va vakolatlari, funksiyalari va majburiyatlari aniq taqsimlangan va muvofiqlashtirilgan holda optimal boshqaruv modelini ishlab chiqishdir.

Ta'lim tizimining ijtimoiy institut va ijtimoiy tizimning bir turi sifatida aniq belgilangan ta'rifini hisobga olgan holda, ularni boshqarish muammolarini hal qilish uchun ijtimoiy boshqaruvning umumiy yondashuvlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ushbu konsepsiya doirasida menejment subyektning boshqaruv obyektiga ta'siri sifatida talqin qilinadi va ta'lim tizimining bir holatdan ikkinchi holatga maqsadli o'tish jarayonida jarayonlarni optimallashtirishni nazarda tutadi. Agar inson rivojlanmasa, u mavjud ko'nikmalarini yo'qotishni boshlaydi. Xuddi shunday, maktablar ham jadal sur'atlar bilan o'zgarayotgan dunyoda o'z o'rinlarini saqlab qolish va rivojlantirish uchun maktab rahbari hamda uning pedagogik jamoasi zamonaviy kompetensiyalarni o'zlashtirishlari lozim.

Rahbar va pedagogik jamoada zamonaviy kasbiy kompetensiyalarni yaratish, ularning davomiy malakasini oshirish maktab rivojlanishining zaruriy omilidir. Har bir tashkilotning rivojlanishi jamoaning malakasiga bog'liq. Iqtidorli jamoani yaratishning ikki yo'li bor - ko'proq professional pedagog mutaxassislarni yollash yoki mavjud pedagoglarni asta-sekin o'sishi uchun ularni rivojlantirishdir.

Pedagogik menejment ta'lim tizimi va jarayonlarini boshqarish fani sifatida pedagogikaning bir tarmog'i bo'lib, uning predmeti ta'lim sohasida va ta'lim muassasalarida boshqaruvni tashkil etishdir. Ta'lim tizimini boshqarish va

boshqarishning manbalari sifatida menejment fanining zamonaviy yutuqlari, qonunchilik, maktab ishlarini tashkil etish amaliyoti, ta'lim sohasidagi boshqaruv tajribasi, tarixiy meros va hokazolar tashkil topadi.

Pedagogik menejment nazariya va amaliyot sifatida bir qator boshqa fanlar bilan bog'liq: umumiy menejment nazariyasi, iqtisodiyot, ijtimoiy psixologiya, fiziologiya, maktab gigiyenasi va boshqalar. Ushbu sohadagi tadqiqotlarning dolzarbligi ta'limda menejmentga oid ko'plab nashrlar bilan tasdiqlangan. Yu.A.Konarjevskiy, V.S.Lazarev, A.M.Moiseev, A.A.Orlov, M.M.Potashnik, P.V.Suntsov, V.A.Slastenin, P.I.Tretyakov, K.M.Ushakov, R.X.Shakurov, T.I.Shamova va boshqalar kabi yetakchi mutaxassislar.

Ta'lim muassasalarini boshqarishning bir qancha funksiyalari mavjud. V.S.Lazarev ular orasida rejalashtirish, tashkil etish, yetakchilik va nazoratni ajratib turadi. Ushbu asosiy funksiyalarga V.A.Slastenin pedagogik tahlil, maqsadni belgilash, tartibga solishni qo'shadi. Ushbu o'qituvchilarning fikrlarini umumlashtirib, biz pedagogik jamoani boshqarishning quyidagi funksiyalarini ochib beramiz: tahlil qilish, maqsadni belgilash va rejalashtirish, tashkil etish, nazorat va tartibga solish.

Zamonaviy ma'noda pedagogik tahlil funktsiyasi maktab ichidagi boshqaruv nazariyasiga Yu.A.Konarjevskiy tomonidan kiritilgan va ishlab chiqilgan. Boshqaruv tsikli tarkibida pedagogik tahlil alohida o'rin tutadi: u ketma-ket o'zaro bog'liq bo'lgan funktsiyalardan iborat bo'lgan har qanday boshqaruv tsiklidan boshlanadi va tugaydi. Pedagogik tahlilni boshqaruv faoliyatining umumiy zanjiridan chiqarib tashlash, rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish, tartibga solish funktsiyalari o'z rivojlanishida mantiqiy asos va to'liqlikka ega bo'lmaganda uning parchalanishiga olib keladi.

Boshqaruv faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan maktab rahbarlarining pedagogik tahlil metodologiyasini qanday o'zlashtirganligi, aniqlangan faktlarni qanchalik chuqur o'rganishi va eng xarakterli bog'liqliklarni aniqlay olishi bilan belgilanadi. Maktab direktori faoliyatidagi o'z vaqtida yoki professional bo'lmagan tahlil maqsadni ishlab chiqish va vazifalarni shakllantirish bosqichida qabul qilingan qarorlarning noaniqlik, noaniqlik va ba'zan asossizligiga olib keladi. Pedagogik yoki talabalar jamoasidagi ishlarning haqiqiy holatini bilmaslik pedagogik jarayonni tartibga solish va tuzatish jarayonida to'g'ri munosabatlar tizimini o'rnatishda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Pedagogik tahlilning asosiy maqsadi boshqaruv funktsiyasi sifatida, Yu.A.Konarjevskiy pedagogik jarayonning holati va rivojlanish tendentsiyalarini o'rganish, uning natijalarini obyektiv baholash, so'ngra boshqariladigan tizimni tartibga solish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan

iborat. Bu funksiya boshqaruv tsikli tuzilmasida eng ko'p vaqt talab qiladigan funktsiyalardan biridir, chunki tahlil o'rganilayotgan obyektidagi qismlarni yagona bir butunga taqsimlashni, tizimni tashkil etuvchi omillar o'rtasidagi aloqalarni o'rnatishni o'z ichiga oladi. Maktab ichidagi boshqaruv nazariyasi va amaliyotida Yu.A.Konarjevskiy va T.I.Shamova pedagogik tahlilning mazmuniga qarab asosiy turlarini aniqladi: parametrik, mavzuli, yakuniy.

Pedagogik boshqaruv tuzilmasi quyidagi darajalarni o'z ichiga oladi: 1) pedagogik jamoa faoliyatini boshqarish; 2) o'qituvchining faoliyatini boshqarish; 3) talaba faoliyatini boshqarish. Pedagogik voqealik - vertikal va gorizontal ravishda ierarxik bog'langan tizimlar yig'indisidir (tizim - bu o'rtasida ma'lum munosabatlar paydo bo'ladigan elementlar to'plami. Masalan, didaktik tizim umumiy pedagogik tizimning bir qismi bo'lib, unda sodir bo'layotgan jarayonlarni yaxshiroq tushunish uchun biz uni ajratib olamiz va nisbatan mustaqil deb hisoblaymiz. Pedagogik loyihalarni boshqarish alohida ajratilgan. Pedagogik loyihalar muayyan maqsad bilan amalga oshiriladigan faoliyatning nisbatan alohida sohalari (qismlari)dir. Masalan, maktab yoki universitet darajasida quyidagi pedagogik loyihalar bo'lishi mumkin: o'qituvchilarning ilmiy izlanishlari; talabalarning ilmiy izlanishlari; o'quv mashg'ulotlari; turli xil ta'lim faoliyati; loyihalarni nashr etish; qurilish loyihalari; talabalar va o'qituvchilar almashinuvi; imtihon sessiyalari; bayramlar; dam olish faoliyati.

Mamlakatda dunyoning ilg'or rivojlangan mamlakatlaridagi ta'lim tizimi o'rganilib, milliy manfaatlarga to'g'ri kelgan tajribalar ta'lim tizimida qo'llanila boshlandi. Shu sababli hozirgi mustaqil davlatning maktab ta'limini rivojlantirishda maktab boshqaruvini modernizatsiya qilish, maktab rahbarlarining eski kasbiy kompetensiyalari o'rniga yangi zamonaviy kasbiy kompetensiyalar bilan almashtirish vaqti yetib keldi. Bu masalada O'zbekiston zamonaviy, erkin fikrlovchi, ijodkor hamda har tomonlama rivojlangan menejerlarga ehtiyoj sezmoqda.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik kadrlarni boshqarish muammosi, birinchi navbatda, bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida maktablarimizda yosh avlodni tarbiyalash samaradorligini oshirish bilan bog'liq. Ta'lim va tarbiya masalasi har bir davrga xosdir. Bugungi kunda ham mustaqil davlatlar uchun raqobatbardosh mehnat resurslariga ehtiyoj yuqori. Ta'lim va tarbiya samaradorligiga maktabni boshqarish tizimini to'g'ri yo'lga qo'yish orqaligina erishish mumkin. Maktab ijtimoiy tashkilot bo'lib, u odamlarning (o'qituvchilar, o'quvchilar, ota-onalar) birgalikdagi faoliyati tizimi bo'lganligi sababli, uni samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Моисеев А.М. Качество управления школой: Что это такое? Каким ему быть? Как его обеспечить? Библиотека журнала «Директор школы». М.: Сентябрь, 2001. — 160 с. (Moiseev A.M. School Management Quality: What is it? What should he be? How to provide it?)

2. Гришина И. В., Волков В. Н., Анализ особенностей управленческой деятельности руководителя школы в современных условиях. Научные сообщения. Научно-теоритический журнал. 2019. (Grishina I. V., Volkov V. N., Analysis of the features of the managerial activity of the head of the school in modern conditions).

3. Teaching creative thinking to secondary school students through independent education is a pressing issue S Mirkhayitova, G Shodiyeva, M Irmatova ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 10 (8), 26-31

РЕЗЮМЕ

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik kadrlarni boshqarish muammosi, boshqaruvni samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydigan pedagogik ko'nikmalar va boshqaruvchilik kompetensiyalar haqida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема управления педагогическими кадрами в общеобразовательных школах, педагогические навыки и управленческие компетенции, играющие важную роль в эффективной организации управления.

SUMMARY

The article will talk about the problem of managing pedagogical personnel in secondary schools, pedagogical skills and managerial competencies that play an important role in the effective organization of management.